

Облікова політика – джерело формування інформації для менеджменту

Сисоєва І.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету

Пилявець В.М.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету

У статті уточнено зміст понять «облікова політика» та «інформація». Удосконалено класифікацію факторів впливу на формування облікової політики. Досліджено процес здійснення облікової політики виділенням суб'єктів та об'єктів внутрішнього контролю. Доповнено структуру, функції та вхідну інформаційну базу для розробки облікової політики на підприємствах.

Ключові слова: облікова політика, інформація, фінансовий, управлінський та стратегічний облік, наказ про облікову політику, положення про облікову політику, розпорядження про облікову політику, моделювання облікової політики.

Сисоєва І.М., Пилявець В.М. УЧЕТНАЯ ПОЛИТИКА – ИСТОЧНИК ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ МЕНЕДЖМЕНТА

В статье уточнен смысл понятий «учетная политика» и «информация». Усовершенствована классификация факторов влияния на формирование учетной политики. Исследован процесс осуществления учетной политики выделением субъектов и объектов внутреннего контроля. Дополнены структура, функции и входная информационная база для разработки учетной политики на предприятиях.

Ключевые слова: учетная политика, информация, финансовый, управленческий и стратегический учет, приказ об учетной политике, положение об учетной политике, распоряжение об учетной политике, моделирование учетной политики.

Sysoieva I.M., Pyliavets V.M. ACCOUNTING POLICIES IS FORMATION OF INFORMATION SOURCE FOR MANAGEMENT

The content of the conceptual apparatus "accounting policies" and "information" in the article. Classification of factors influencing the formation of accounting policies. The process of implementation of accounting policies and the allocation of business objects internal control. A structure, functions and entrance informative base are complemented for development of registration policy.

Keywords: registration policy, information, financial, administrative strategic account, order is about a registration policy, position about a registration policy, design of registration policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі економічного розвитку України характерними рисами є зміна і переорієнтування бізнес-процесів з урахуванням швидких змін на ринку. З позиції ринкових взаємовідносин система управління діяльністю підприємств висуває нові вимоги до обліку як інформаційного джерела для прийняття управлінських рішень.

Облікова політика як специфічний елемент системи обліку має створювати організаційно-методичне середовище для досягнення таких результатів, як раціональне використання майна власника; надання різноманітної фор-

мальної та неформальної інформації менеджменту, постійний контроль за ефективністю діяльності управлінського персоналу; створення незалежної й підпорядкованої служби внутрішнього контролю; забезпечення власника інформацією про фінансові результати діяльності підприємства; організація підсистем управлінського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування облікової політики в галузевому аспекті недостатньо висвітлено в науковій літературі, тому виникла необхідність у теоретичному обґрунтуванні та розробці моделей облікової політики на підпри-

ємствах з визначенням структури, обсягу, строків і форм подання інформації для управління, що набуває актуальності в постіндустріальному суспільстві. Облікова політика як складова системи методології обліку стає об'єктом дослідження у працях багатьох вчених. Вагомий внесок у вирішення цієї проблеми зробили вітчизняні науковці, такі як, зокрема, Т. Барановська, М. Пушкар, В. Сопко, С. Свірко, П. Хомин, М. Чумаченко, В. Швець, М. Щирба. Значну увагу аналізу цього питання приділяли також зарубіжні дослідники, такі як, зокрема, А. Бакаєв, Л. Бернстайн, М. Ван Бреда, М. Кутер, М. Метьюс, Б. Нідлз, В. Палій, М. Перера, М. Портер, Я. Соколов, Е. Хендріксен, Л. Шнейдман.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча результати досліджень названих вище вчених є надзвичайно цінними, питання методології та організації облікової політики потребують подальшого вивчення, а дискусійний характер її окремих положень зумовлює необхідність здійснення аналізу теоретичних і практичних аспектів облікової політики на належному рівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Досягнення визначеної мети статті передбачає виконання таких завдань:

- уточнити зміст понять «облікова політика», «інформація», а також визначити їхні функції і сформулювати дефініції цих термінів;
- розробити концептуальні основи облікової політики і розкрити функції окремих елементів, які відображають її внутрішню структуру, зв'язок між елементами та впровадження у практичну діяльність;
- дослідити процес здійснення облікової політики виділенням суб'єктів й об'єктів внутрішнього контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Без теоретичного обґрунтування сутності облікової політики окремі підприємства змушені розробляти регламентний документ, керуючись досвідом своїх працівників, що не завжди може гарантувати дотримання відповідної якості.

Більшість вітчизняних економістів стверджує, що економічну інформацію слід розуміти як будь-які відомості у сфері економіки, які необхідно обробляти та зберігати для використання у процесах планування, обліку, контролю й аналізу. Окрема група вчених характеризує економічну інформацію як сукупність різних повідомлень економічного характеру, що виникають під час підготовки

виробництва і під час виробничо-господарської діяльності. Проте у наведених визначеннях випадає таке поняття, як управління, для якого, власне, призначена інформація [1].

Роль інформаційного потенціалу підприємства постійно посилюється у зв'язку з розвитком інформаційних технологій та використанням досягнень таких наук, як, зокрема, інформатика, кібернетика, контролінг, менеджмент, логістика, економіко-математичні методи досліджень економічних операцій.

Структура означає склад інформаційних ресурсів, під якими розуміють один із фактів людської діяльності, в основі якої лежить інформація. Сучасні технології виробництва продукції вимагають зростання обсягу знань та інформації не лише у роботі менеджерів, але й у діяльності спеціалістів та робітників. Це принципово важливе положення свідчить про необхідність розширення інформаційних ресурсів у системі обліку за рахунок внесення у систему обліку окремих підсистем, які спеціалізуються на отриманні не лише стандартної інформації, як це здійснюється у підсистемі фінансового обліку, але й нестандартної інформації для потреб персоналу у підсистемах операційного (управлінського) та стратегічного обліку (контролінг).

Термін «інформація» означає пояснення, викладання, повідомлення. Відомо багато дефініцій цього поняття, які даються за різних підходів до нього в різних наукових галузях. Наприклад, під інформацією розуміють ті відомості, які зменшують ступінь невизначеності нашого знання про конкретний об'єкт. Кібернетика, для якої інформація є центральним поняттям, визначає його як співвідношення між відомостями (даними) та їх використанням одержувачами [2].

Виходячи з цього, ми пропонуємо таке визначення економічної інформації: «інформація полягає у повідомленні користувачів про ресурси підприємства та господарські процеси, які відбуваються у просторово-часовому вимірі, дають уявлення про ефективність функціонування підприємства, події, ситуації, чинсь діяльність з метою коригування та зміни умов діяльності за невідповідності їх фактичних станів передбачуванам».

Інформаційні ресурси підприємства значною мірою генерує система господарського обліку, що складається з підсистеми управлінського, фінансового та стратегічного обліку. Поділ системи господарського обліку на окремі підсистеми відбиває закономірності розвитку системи управління, що є логічним

висновком з огляду на те, що облік на підприємстві підпорядкований менеджменту, якому облікова інформація потрібна для виконання функції контролю у загальному циклі управління [5].

Професор М. Пушкар розділяє систему управління на три ієрархічні рівні:

1) операційний, працівники якого (майстри, бригадири, комірники, техніки, технологи, економісти цехів, дільниць, нормувальники, енергетики, електрики тощо) не можуть здійснити свої функції за відсутності управлінського (операційного) обліку; на більшості підприємств менеджери змушені приймати рішення в умовах невизначеності; ось чому цей вид обліку має не менше значення, ніж фінансовий облік, через те, що він фіксує події в режимі on-line, що слугує для контролю;

2) середній (тактичний менеджмент), працівники якого відповідають за результати виконання бізнес-процесів, ефективність роботи за місяць, квартал, рік; ефективність роботи фіксується у системі рахунків фінансового обліку; цей вид обліку регламентує держава через план рахунків, форми звітності та стандарти; але в обліковій політиці окремі положення стандартів конкретизують, виходячи з інтересів підприємства загалом;

3) вищий (стратегічний менеджмент), працівники якого вимагають особливої, прогнозованої інформації, яку обробляють методами статистики, математики, економетрії, евристики тощо; цей вид обліку відомий лише на гіпервеликих підприємствах, оскільки для його провадження необхідні економічна ідеологія і підготовка фахівців з широким кругозором та інтелектом [4, с. 236].

Отже, облік необхідно переорієнтувати на вимоги менеджменту та створювати для них адекватну інформацію.

З огляду на це пропонуємо визначення економічної інформації, що полягає в повідомленні користувачам про ресурси підприємства та господарські процеси, які відбуваються у просторово-часовому вимірі й дають уяву про ефективність функціонування підприємства, події, ситуації, діяльність суб'єктів господарювання, з метою коригування й зміни умов діяльності за невідповідності їхніх фактичних станів передбачуванім.

Облікову політику підприємства слід розуміти як модель організації та методу ведення обліку й отримання інформації, що відповідає особливостям діяльності підприємства та інтересам його власників. В обліковій практиці значення облікової політики

часто недооцінюють. До її розробки здебільшого ставляться формально. Одна з причин цього полягає у недостатності проведених досліджень ролі облікової інформації (обсягу, структури) для ведення господарської діяльності під час здійснення в контексті минулих, сучасних і майбутніх подій.

Етап визначення об'єктів облікової політики пов'язаний із системою обліку, яка склалася в Україні та допускає наявність кількох підсистем, що мають свої особливості. Ці зміни відображаються в законодавчих актах і нормативних документах держави з урахуванням особливостей бізнесу, формалізуються в обліковій політиці підприємницьких структур. Облікова політика підприємницької структури має містити альтернативні варіанти господарського обліку, що закріплюється наказом по підприємству. Розміри підприємницької структури, масштаби її діяльності багато в чому визначають частку того або іншого виду обліку в системі облікової політики.

Основну частину облікової політики малого підприємства займає фінансова звітність для потреб оподаткування, інвесторів та аудиторів. У таких умовах для розвитку управлінського обліку немає особливої мотивації й необхідності.

Іншою має бути облікова політика середніх та великих підприємств. Для їх нормального функціонування та розвитку необхідно досліджувати вплив багатьох факторів зовнішнього середовища різних рівнів, які регулюють міжнародні, державні, регіональні, галузеві відносини і вивчати конкурентне середовище, фінансово-економічний стан конкурентів та наміри контрагентів.

Розробка облікової політики та запровадження її на практиці залежать від суб'єктів внутрішньогосподарського контролю (рис. 1).

Організація внутрішнього контролю повинна базуватись на раціональному поєднанні досвіду, набутого за часів адміністративного управління, використання інструментарію, що надає сучасне законодавство, і, зокрема, облікової політики.

Витрати на внутрішній та зовнішній контроль облікової політики повинні компенсуватися не лише фактами виявлених помилок, але й рекомендаціями, пропозиціями щодо вдосконалення облікової політики, виявлення та усунення негативних тенденцій, що можуть призвести до збитків у майбутньому [6].

Ефективність впровадження облікової політики в практику вітчизняних підприємств та можливість її використання як інструмента організа-

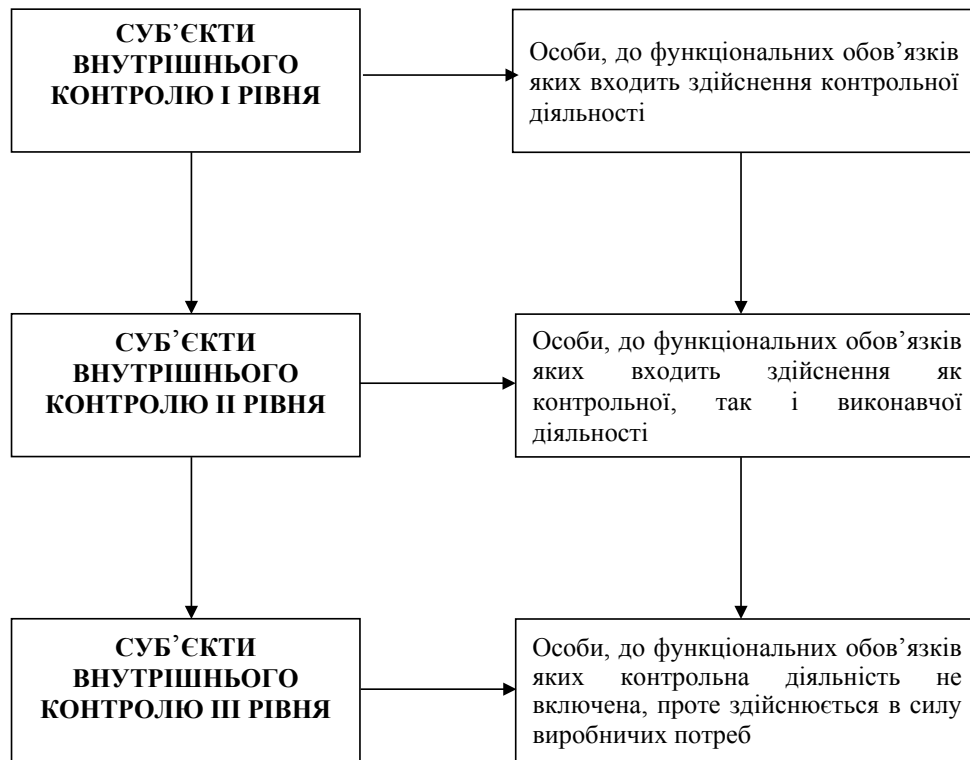

Рис. 1. Суб'єкти внутрішнього контролю облікової політики

ції та ведення фінансового обліку визначаються наявністю методики формування. Розробка методики формування облікової політики підприємства передбачає встановлення осіб, відповідальних за розробку, термінів формування, алгоритму формування облікової політики підприємства та її документального оформлення, порядку затвердження облікової політики.

Висновки з цього дослідження. В теорії обліку необхідно відображати принципи формування облікової політики, що дасть змогу уточнити її трактування як моделі організації та методики ведення обліку й отримання інформації, яка відповідає особливостям діяльності підприємства та інтересам його власників.

В економічній літературі недостатньо висвітлено роль облікової інформації (обсяг, структура, вимоги менеджерів тощо) для відображення господарської діяльності в контексті минулих, сучасних і майбутніх подій. Доцільним є доповнення наявного трактування поняття «економічна інформація». У статті запропоновано внести уточнення щодо дефініції, яке полягає в повідомленні користувачам про ресурси підприємства та господарські процеси, які відбуваються у просторово-часовому вимірі й дають уявлення про ефективність функціонування підприємства, події, ситуації, чийсь діяльність, з метою коригування і зміни умов діяльності за невідповідності їхніх фактичних станів передбачувані.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України // Галицькі контракти. – 1996. – № 47 – С. 44–50.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV.
3. Про інформацію : Закон України // Галицькі контракти. – 1996. – № 47. – С. 44–48.
4. Пушкар М. Теорія і практика формування облікової політики : [монографія] / М. Пушкар, М. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 260 с.
5. Сисоєва І. Облікова політика як складова інформаційних ресурсів підприємства / І. Сисоєва // Актуальні проблеми розвитку регіону : наук. зб. Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника. – Вип. 1. – Івано-Франківськ, 2008. – С. 236–240.
6. Сисоєва І. Особливості аудиту облікової політики підприємств / І. Сисоєва // Галицький економічний вісник. – 2007. – Вип. 4 (15). – С. 188–192.